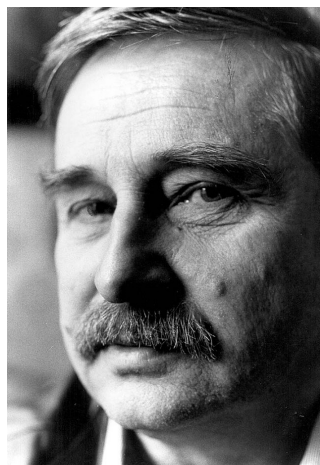

МИЛОРАД ПАВИЧ (*Милорад Павић, 1929 – 2009*) е сред най-значимите съвременни сръбски писатели. Свидетелство за неговия световен авторитет е фактът, че е преведен на повече от 80 езика, а през 2004 г. е номиниран за Нобелова награда. Сред най-популярните му творби е романът *Хазарски речник* (1984), който излиза в България за първи път през 1989 г., а след това е неколккратно преиздаван. Това е началото на българската рецепция на М. Павич, а тя става особено активна през първото десетилетие на нашия век, когато излизат в български превод книгите *Пейзаж, рисуван с чай* (*Предео сликан чајем*, 1988), *Вътрешната страна на вятъра* (*Унутрашња страна ветра*, 1991), *Последна любов в Цариград* (*Последња љубав у Цариграду*, 1994), *Стъкленият охлюв* (*Стаклени пуж*, 1998), *Кутија за писане* (*Кутија за писање*, 1999), *Другото тяло* (*Друго тело*, 2006), *Вратите на съня* (*Врата сна*, 2002), *Уникат* (2004).

С не по-малка стойност е неговото място в литературната наука. Освен с прозаическите и драматургичните си произведения той е известен в академичните среди като специалист по сръбска литература от периода XVII – XIX век. Автор е на четиритомната *История на сръбската литература* (*Историја српске књижевности*).

Милорад Павич е член на Сръбската академия за наука и изкуство и на Европейското дружество за култура (*Société Européenne de Culture*).

ИЗ ВЪТРЕШНАТА СТРАНА НА ВЯТЪРА

– Всяко бъдеще има едно голямо достойнство: никога не изглежда така, както си го представяш – казваше бащата на Леандър.

По онова време Леандър беше още невръстен младеж, все още неграмотен, но вече красив, все още не се казваше Леандър както по-късно, а майка му вече беше изплела косата му като холандска дантела, така че да не се налага да я реши, докато е на път.

– Има дълъг и хубав врат като лебед, не дай си боже да загине от сабя – каза баща му, като го изпращаше.

И Леандър запомни тези думи за цял живот.

В Чихоришкия род всички до девето коляно, освен баща му, бяха зидари, ковачи и пчелари. Чихоричи попаднаха на Дунава край Белград от Херцеговина, от край, където се учеше църковно пеене преди азбуката, а водите от техния край се вливаха в две морета – от едната страна на покривите дъждовете се стичаха на запад до Неретва и Адриатическо море, а от другата – на изток по Дрина в Сава и Дунав до Черно море. От фамилията се беше

отчуждил само бащата на Леандър, който не искаше и да чуе за строеж на къщи.

– Когато попадна във Виена или Буда между сградите, които издигате, където ви скимне и където сварите, тозчас се изгубвам и едва като изляза на Дунава, където шуката е най-глупава през февруари, разбирам къде съм и кой съм.

Впрочем Чихоричи никога не са знаели кой е и къде се намира бащата на семейството и от какво живеят. Единственото, което им казваше, беше, че живеят от водата и смъртта, защото винаги се живее от смъртта. И наистина бащата на Леандър се прибираше вкъщи късно, мокър от Дунав или от Сава, което ясно личеше, защото всяка река миришеше различно. И винаги в полунощ, тъй мокър, кихаше по десет пъти, като че ли брои.

Леандър, който като дете се казваше Радача и Милко, от малък беше обучаван да продължи фамилията зидарски занаят като дядо си и чичовците си. Проявяваше сръчност в дюлгерството и в чукането на мрамора, биваше го да помага при погребването на иконите, притежаваше и вроден талант лесно и бързо да украси кошера с картини или да улови рояк пчели. Когато по време на летните пости там, в Херцеговина, трябваше да се ходи в жегата за риба на двадесет пушечни изстрела по реката, пращаха Леандър, само той можеше да налови риба, да я увие в коприва и да я донесе вкъщи, преди да се е вмирисала. По-късно при едно свое пътуване видя и запомни завинаги като спомен от деспот Джурдже Бранкович как кираджии пренасят хляб, замесен с дунавска вода и осветен в смедеревския храм „Света Богородица“, предавайки го от ръце на ръце чак до Авала. Това ставаше толкова бързо, че хлябът стигаше от Дунав до деспотовата трапеца в планината още топъл и там беше разчупван и раздаван със сол, извадена край Жърново.

– Всички ние сме зидари – казваше обикновено след вечеря дядо му Чихорич, – ала ни е даден особен мрамор за зидане: часове, дни и години, а сънят и виното са хоросанът. Всички ние сме зидари на времето, гоним сенките и хващаме водата за пъпа; всеки зида своята къща от часовете, всеки прави своя пчелин и събира своя мед от времето, носим времето в мехове да ни разпалва огъня. Както в кесията са смесени жълтици и медни грошове, както бели и черни овце, тъй е смесен при нас белият и черният мрамор за градеж. И тежко томува, комуто медта гълта златото в кесията или нощите дните изяждат. Ще зида по никое и никакво време...

Леандър, който слушаше всичко това и винаги мислеше не за следващия ден, а за по-следващия, с учудване забелязваше, че баща му изяжда лъжица боб, докато той, Леандър, гребва и изяжда три. В тяхното семейство общият брой на лъжиците боб на глава беше предварително определен и никой никога не изяждаше повече от предвидения му пай; само че Леандър изяждаше същото количество три пъти по-бързо от останалите. Малко по малко той откриваше и между животните онези, които ядат по-бързо и по-бавно, движат се по-бързо и по-бавно и лека-полека започна да забелязва в света около себе си два различни ритъма на живот, два нееднакви пулса на кръвта или на соковете в растенията, два вида същества, вкарани в рамките на същите дни и нощи, които продължават еднакво за всички, но едните

ги ошетяват, а другите ги възнаграждават богато. И започна несъзнателно да изпитва нетърпение към хора, животни или растения, чиято настройка не беше сродна с неговата. Слушаше птиците и отделяше онези, които имаха неговия ритъм на пеене. Една сутрин, докато баща му пиеше вода, а той чакаше за стомната и броеше глътките му, разбра, че е дошло време да напусне бащината къща. Изведнъж осъзна, че баща му е вложил в него и братята му толкова любов и умения, че ще му стигнат да се топли и храни цял живот и че няма никаква полза от натрупването на онази част любов, която очевидно предварително принадлежи на времето, когато дори самият той, Леандър (обектът и потребителят на тази любов), няма да бъде между живите, затова и бащината любов ще отиде на вятъра, напразно изпреварвайки целта си.

Заминаването на Леандър изглеждаше така. Той можеше да свири на сантура и често по празници, доволни от неговата свирня, хората хвърляха в инструмента медни монети. По онова време на савското пристанище живееха четирима стари търговци кираджии, прочути сантуристи. Случи се един от тях да се разболее по пътя, така че им липсваше четвърти музикант в групата. Една сутрин, тъкмо когато бащата Чихорич реши да поучи сина си на писане и тъкмо когато му беше показал първата буква Θ, с която започва думата Теотокос (Богородица), им дойдоха гости. Леандър още не беше забил както трябва за първи път перото, а в Чихоричевата къща влезе най-старият кираджия, свали от стената сантурата на Леандър и я претегли на ръка. Тежестта ѝ, която идваше от хвърлените пари, беше достатъчна препоръка за младия музикант. Кираджията помоли стария Чихорич да пусне сина си, за да имат за пътуването си до Цариград четвърти сантурист. Леандър веднага се съгласи и така неговото занимание с писане бе прекъснато в самото начало и си остана на първата буква. Впрочем старият кираджия, който дойде да го иска, междувремето се разболя и се наложи да вземат на път един приятел на Леандър, момък от херцеговинската граница на име Диомидий Субота, за да се попълни бройката на сантуристите.

Кираджиите потеглиха по стария цариградски друм от Белград през Солун до царския град. Видяха Хелеспонт, минаха през Сест и Абидос и се върнаха подир две години, ала по пътя по странен начин загина и единият от останалите двама стари кираджии. Заповяда на камилата да клекне, за да може, скрит зад нея, да отиде по малка нужда; докато пикаеше, камилата легна върху него и го уби. На следващата година, когато пак потегляха за Цариград, му намериха заместник, ала в деня на тръгването и четвъртият кираджия, последният от старите сантуристи, не се появи в кервана. Когато младежите, които се бяха събрали да заместят кираджиите в свирнята, разбраха, че няма нито един от старите, спогледаха се, хвърлиха инструментите, сякаш се бяха наговорили, и продължиха пътя си като търговци вместо като музиканти.

Опасният път и изгодната търговия между двата свята, Запада и Изтока, Европа и Азия, в годините, когато турската сила настъпваше към Виена, си струваха труда и по време на това пътуване Леандър разбра, че е изпълнен с музиката, както и с бащината любов за цял живот, и че всичко, което може

да се добави към това, ще прелее и ще отиде напразно. И занимавайки се с търговия, никога вече не се върна към сантурата, дори не я взе в ръце, дори не изпита нужда да слуша свирнята ѝ в света, който изяждаше дните си край него. Обикна новия си занаят, обикна странстванията и камилите с техния бавен синкопиран ход, който всъщност прикрива невероятната способност да се изгълта пространството, ловкост и ефикасност, и се опита да им подражава, променяйки своя собствен пулс, своето вътрешно време, своята пъргавина в меки, спокойни и продължителни движения. Бързина, облечена в леност – това беше целта му. Понеже знаеше, че това е най-добрият начин да се защити, винаги пазеше в тайна докъде е догоряла свещта му и не казваше нищо за онова, което виждаше предварително зад гърба на вятъра. Тъй като наблюдаваше камилите и се упражняваше години наред, той успя да скрие напълно необикновената си сила, своята дарба, сякаш е пророк, съзнавайки, че ловкостта е опасно оръжие, към което хората са подозрителни. И това го пазеше от несполуки. Защото времената бяха тежки и друмищата пълни с окървавени дрехи. Сред търговците Леандър се наслуша на страшни истории за турци главорези, факири на сабята, които пресрещат керваните и вършат нечувани страхотии и срамотии с кираджиите и търговците. Разправяха му, че сабяджията пази като скъпоценност зад гърба си ръката, с която онанира, за да не се преумори, и не прави нищо с нея, а сече само с другата. Напразно Леандър си мислеше, че дяволът не може да убива, че само Бог може да взема живота; въпреки това той се страхуваше, само при мисълта за сабяджията очите му подскачаха по бузите и лицето от страх.

Превод от сръбски: **Жела Георгиева**